

Motion till riksdagen 2024/25:2640

av **Märta Stenevi m.fl. (MP)**

Sjukförsäkringen

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stoppa all beredning av förslagen i SOU 2023:23 samt placera dessa i en byrålåda för att samla damm och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta en utredning för bättre och snabbare rehabilitering med långsiktigt tillfrisknande för den sjukskrivne i fokus och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Den 2 april 2024 överlämnade utredaren Per Johansson sitt slutbetänkande i utredningen En utvärdering av förändringar i sjukförsäkringens regelverk 2021 och 2022. Utredningen har gjort en utvärdering av de förändringar som den rödgröna regeringen genomförde under åren 2021 och 2022. Utredaren har tittat på hur hälsa och sjukskrivningarnas längd påverkas, och föreslår sedan för regeringen att man återgår till de regler som rådde innan förändringarna.

Vi är många som minns vad det tidigare regelverket innebar. Cancersjuka som ställdes inför valet att förlora sin försörjning eller försöka söka arbete inom områden de aldrig jobbat i. Äldre med utslitna kroppar och ständig smärta som med bara några år till pension skulle söka arbete inom helt nya yrken. Och inte minst, den ökända stupstocken. Efter ett arbetsliv av inbetalade skatter och hårt slit slängdes personer ut ur sjukförsäkringen efter ett år, och hänvisades till kommunernas ekonomiska bistånd eller en arbetsmarknad de var för sjuka för att kunna ta sig in på. TCO, som avstyrker huvuddelen av utredningens förslag, beskriver problemen:

Under 2021 och 2022 genomfördes flera reformer utifrån förslag från utredningarna En trygg sjukförsäkring med människan i centrum och Utredningen om sjuk- och aktivitetsersättning samt förmåner vid rehabilitering. TCO var starkt drivande för reformerna som motiverades av de omfattande brister i sjukförsäkringen som TCO-förbunden mötte genom medlemmar som blivit sjukskrivna. Exempelvis var

det många som på grund av ett alltför strikt regelverk nekades möjlighet att återgå till sitt tidigare arbete trots pågående rehabiliteringsinsatser med stöd från arbetsgivare och hälso- och sjukvården. Många äldre ställdes inför orimliga krav på omställning trots att de saknade omställningsförmåga.

Utredningen har fått svidande kritik från en bred majoritet av remissvaren, och av flera skäl.

Många remittanter påpekar att utvärderingen gjorts under en mycket säregen tid, pandemiåren. Bland annat Sveriges Läkareförening påpekar att utredningen inte alls tagit hänsyn till de undanträngningseffekter som påverkade hela vården de åren, både i form av försenad medicinsk behandling och pga. ett temporärt stopp för kompletteringar. De skriver bland annat:

Pandemin resulterade inte bara i längre vårdköer och en vårdskuld med fördröjda medicinska vårdinsatser, utan påverkade även möjligheterna till arbetslivsinriktad rehabilitering.

Utredaren drar slutsatsen att sjukskrivnas hälsa inte påverkats av förändringarna, men bygger detta antagande på statistik om vårdbesök och läkemedelsförskrivning, något som kritiseras skarpt av flera remissinstanser. Kammarrätten i Stockholm konstaterar också att antalet sjukpenningmål sjunkit från 5 760 stycken 2019 till 2 195 stycken 2023, och befarar att dessa skulle öka igen vid en återgång till tidigare regler.

På samma sätt kritiseras utredningen för att endast ta hänsyn till kostnadsdimensionen av regelverket, och inte till att hälso- och sjukvårdens uppgift är den individuella rehabiliteringen. Region Skåne skriver i sitt remissvar:

Hälso- och sjukvårdens mål om att arbeta personcentrerat med individuella rehabiliteringsplaner krockar i viss mån med sjukförsäkringens rehabiliteringskedja. Utifrån ett hälso- och sjukvårdsperspektiv är det av stor vikt att ta hänsyn till personens individuella förutsättningar och att läkarens bedömning av arbetsförmåga väger tungt. Det är därför en brist att hälso- och sjukvårdens erfarenheter av att arbeta med sjukskrivning inte ingått i utredningen.

Det finns en stor risk att förslagen om att begränsa undantag i rehabiliteringskedjan kommer att sätta ökad press på en redan hårt belastad hälso- och sjukvård. Detta kan leda till begränsad tillgänglighet och skapa undanträngningseffekter för andra ohälsotillstånd.

Många remissvar pekar på det orimliga i att försöka utvärdera reformer innan dessa ens implementerats fullt ut och regelverken satt sig.

Vidare kritiseras det kortsiktiga fokuset på att komma tillbaka till vilket arbete som helst samtidigt som det råder svår arbetskraftsbrist i många delar av samhället från flera håll. Malmö stad skriver i sitt remissvar:

Malmö stad avstyrker förslaget med motivering att återgång till tidigare regelverk kan innebära krav på omställning för individer som med lite längre tid på sig skulle kunna återgå i ordinarie arbete. Inte minst är detta negativt ur kompetensförsörjningsperspektiv.

Det finns många remissvar att citera, men vi vill avsluta med det Inspektionen för socialförsäkringen skriver:

[...] ISF är inte för en återgång till det tidigare regelverket eftersom även det var förknippat med oönskade konsekvenser som reformerna sökte komma till rätta med. Utifrån betänkandets brist på utredning av alternativa utformningar av regelverket och mot bakgrund av att utredningen inte gjort någon värdering av nuvarande regelverk gentemot det föregående ur fler aspekter än de redovisade anser ISF att flertalet av förslagen behöver utredas vidare.

Mot bakgrund av den massiva kritiken var det en lättnad att inte finna utredningens förslag bland planerade propositioner för året. Detta innebär ju dock inte att utredningens förslag inte bereds på Socialdepartementet, och vi uppmanar därför riksdagen att tillkännage för regeringen att förslagen måste lämnas åt sitt öde. Att gå tillbaka till ett regelverk som innebar så många problem, så mycket lidande och var så hårt kritiserat är omöjligt.

Att förkorta sjukskrivningstiderna är angeläget, men bara under förutsättning att förkortningen beror på ett snabbare tillfrisknande. Det faktiska tillfrisknandet påverkas inte av regelverket i sjukförsäkringen, även om sjukskrivningstiderna gör det. Vi uppmanar därför regeringen att istället för att återinföra hårt kritiserade och inhumana regler lägga tid, kraft och skattemedel på att stärka rehabiliteringen, så att fler kommer tillbaka till arbete.

I en tid när sektor efter sektor kämpar med kompetensförsörjningen är det också ansvarslöst att vilja tvinga ut människor i arbete innan de är friska, till priset av att de inte längre kan verka inom sitt utbildningsområde. Svensk sjukvård behöver fler sjuksköterskor. För att ta ett konkret exempel:

Det borde vara angeläget också för Tidöregeringen att en sjuksköterska som sjukskrivits ges möjlighet till rehabilitering och därmed kan återgå till sin profession, istället för att tvingas byta bana på grund av stelbenta regler och ett kortsiktigt ekonomiskt tänkande. Även om en något längre sjukskrivning krävs för att återgå till sin profession måste detta ses som överordnat.

Vi vill därför uppmana regeringen inte bara att skrota utredningen SOU 2024:26, utan att tillsätta en ny utredning, vars direktiv syftar till att rehabiliteringen ska fungera snabbare och bättre så att sjukskrivningar kan förkortas genom att människor blir friska – inte sjukare.

Märta Stenevi (MP)

Leila Ali Elmi (MP)

Mats Berglund (MP)

Janine Alm Ericson (MP)